

Nosková, Milena

Střední Evropa 20. století z pohledu francouzské diplomacie

Slavica litteraria. 2023, vol. 26, iss. 1, pp. 139-141

ISSN 1212-1509 (print); ISSN 2336-4491 (online)

Stable URL (DOI): <https://doi.org/10.5817/SL2023-1-14>

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/digilib.78207>

License: [CC BY-SA 4.0 International](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/)

Access Date: 07. 12. 2024

Version: 20230620

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Střední Evropa 20. století z pohledu francouzské diplomacie

Milena Nosková (České Budějovice)

Militaires et diplomates français face à l'Europe médiane – Entre médiations et constructions des savoirs.

Eds. Frédéric Dessberg – Antoine Marès ve spolupráci s Isabelle Davion. Paris: Eur'Orbem Éditions, 2017.

476 s. ISBN 979-10-96982-01-1.

Monografie, která vyšla v edici *Collection Histoire(s)*, je věnována problematice střední Evropy, a to s podtitulem „mezi zprostředkováním a konstrukcí poznání“. Editori předložili výsledky obsáhlého interdisciplinárního výzkumu, jehož středem zájmu je na jedné straně oblast mezi Německem a Ruskem, na straně druhé území mezi Baltským, Jaderským a Černým mořem, tj. oblast slovansko-neslovanské střední Evropy v širším slova smyslu přesahující na evropský sever a jih. Jak uvedli sestavovatelé sborníku, tuto oblast lze považovat z francouzského úhlu pohledu za tzv. „mrtvý úhel“ (*un angle mort*), byl jde o region zásadní pro vznik a intenzitu francouzských diplomatických a vojenských aktivit obecně. Právě *Collection Histoire(s)*, kterou řídí Pierre Gonneau a Antoine Marès, se systematicky zaměřuje na monografie, ediční projekty a historické syntézy vztahující se k dějinám a kultuře střední a jihovýchodní Evropy. Nikoli náhodou se texty z této edice vydané v nakladatelství Eur'Orbem Éditions dostávají k veřejnosti prostřednictvím Institutu slovanských studií (Institut d'études slaves). Francouzští badatelé, kteří analyzovali vývoj znalostí z přelomu 19. a 20. století a z průběhu 20. století zprostředkovaných diplomaty a vojáky, se shodují v názoru, že války obecně – ať první světová, druhá světová či studená válka představovaly akcelerátory poznání a povědomí o významu střední Evropy v kontextu evropských dějin. Neopomíjejí ani otázku, jak mohly ovlivnit konkrétní zkušenosti zainteresovaných představitelů státu širší znalosti o regionech a jaký vliv mohly mít na francouzskou reprezentaci. Podle editorů je tento svazek „[...] také příležitostí k prosopografickému přístupu k aktérům těchto bilaterálních či multilaterálních vztahů,

přičemž osvětluje francouzskou zahraniční politiku od počátku do konce minulého století a prostřednictvím jednotlivých trajektorií ilustruje fungování státních elit v konfrontaci se zahraničím“ (s. 11).

Úvodní slovo Frédéric Dessberga a Antoina Marèse metodologicky osvětluje typologii zprostředkovatelů a způsob získávání znalostí. Editori na základě vědeckého výzkumu konstatují, že evropská typologie mediátorů poskytuje chronologický postup od misionářů a duchovních k cestovatelům a obchodníkům. Následuje armáda, diplomaté a nakonec novináři. Sborník, jehož cílem se stalo vypracování globální a komparativní analýzy o vztahu střední a jihovýchodní Evropy k Francii, byl realizován v rámci projektu UMR SIRICE (Sorbonne-Identités, relations internationales et civilisations de l'Europe) a Labex EHNE (Écrire une histoire nouvelle de l'Europe). Publikace je kompozičně rozdělena do tří tematických bloků, za nimiž následují jednak *Svědectví a Přílohy*, v nichž jsou publikovány abstrakty a medailonky jednotlivých badatelů včetně jejich publikační činnosti, jednak jmenný a místní rejstřík.

V prvním oddílu *Od konce jednoho světa ke zrození druhého*, v příspěvku nazvaném *Popisy „východní“ Evropy francouzskou armádou na hranicích říší před Velkou válkou* Frédéric Dessberg konstatuje, že geopolitické úvahy a snaha informovat o vojenských a strategických otázkách vyžadují předávání poznatků získaných pozorováním, studiem dokumentů, výměnou informací v zemích, které hostí vojenské autority. Důstojníci si mohou vybudovat pověst znalců střední a východní Evropy díky svým akademickým schopnostem (např. geografové), studiu zahraničních armád nebo znalosti cizího jazyka, zejména

ruštiny. Studie informuje o tom, jak se vyvíjela francouzská představa o uspořádání regionů před rokem 1914. Autor vychází z dvojí produkce: autobiografické a vědecké, která se vedle akademických či novinářských poznatků podílí na utváření reprezentací a znalostí francouzské veřejnosti, respektive frankofonní. V příspěvku Michaëla Bourleta *Znalosti o středověké Evropě ve francouzské armádě za první světové války: příklad jazyků* se věnuje pozornost zpravodajské službě a letecké propagandistické službě. Následující stať od Frédérica Le Moala analyzuje srbsko-jugoslávskou otázku v letech 1914–1918 z pohledu francouzské armády, a to s ohledem na vojenské strategické zájmy Itálie, která byla vnímána jako tradiční „latinská“ sestra.

Druhou část, nazvanou *Tváří v tvář nové Evropě*, otevírá příspěvek Isabelle Davion pod názvem *Jules Laroche: versailleská Evropa prizmatem středovýchodního území (1918–1935)*. Seznamujeme se v něm s panoramatem zprostředkovatelů v diplomatické sféře meziválečného období, mezi nimiž Jules Laroche byl považován za jednoho z prvních odborníků v této oblasti. Ve svých četných funkcích, ať už v ústředních úřadech nebo v terénu, se zabýval mnoha otázkami vztahů mezi Francií, Polskem a Československem, a to v politické, hospodářské, finanční nebo kulturní oblasti. Studie nazvaná *Francouzská armáda a Maďarsko v letech 1918–1920* zachycuje případ, na němž je možné ilustrovat nedostatečnou pozornost, která je politickou reprezentací věnována kritickým analýzám, nesouladu mezi diskurzem zaměřeným na národní úroveň a prováděnými politikami a také skutečnost, že armáda je postavena do pozice, kdy nemá možnost jednat v terénu nebo u jednacího stolu (Paul Grandvohl). Není opomíjena ani problematika vztahu mezi Maďarskem a Francií, jak o ní píše Catherine Horel (*Louis de Vienne, magyarofilský diplomat*). V tomto příspěvku badatelka pojednává o vztazích mezi maďarskou vládou a Francií v 30. letech minulého století. Louis de Vienne, francouzský vyslanec v Budapešti (1928–1934) se snažil přesvědčit Quai d'Orsay, že Maďarsko představuje prvek evropské rovnováhy. Další region představuje

studie od Antoina Marèse *Francouzská vojenská mise v Praze, privilegovaný prostředník*. Jak uvádí badatel, historie francouzské vojenské mise a jeho aktérů byla předmětem četných studií jak na česko-slovenské, tak na francouzské straně. V dějinách meziválečného období se tato mise (MMF Mission militaire française) těšila výjimečné situaci, neboť existovala dvacet let. Autorovým cílem bylo také analyzovat, jak se tato dlouhodobá přítomnost podílela na vytváření francouzských poznatků daného období, od příjezdu mise v kritické době v roce 1919 až po tragický výsledek Mnichovské dohody v září 1938. Z tematického hlediska nelze opomenout ani otázku vztahující se k Balkánu. Text Stanislava Sretenoviće *Francouzští vojenští atašé a jihoslovanský stát v meziválečném období: vnímání a úspěchy* zkoumá, nakolik tíha minulosti ovlivnila vnímání a úspěchy francouzských vojenských atašé v Království Srbů, Chorvatů a Slovinců/Jugoslávii v meziválečném období. Evropský sever je zastoupen studií, jejímž autorem je profesor soudobých dějin na univerzitě ve finském Turku Louis Clerc, který zasazuje vojenské mise do kontextu francouzského vojenského zastoupení v Pobaltí v meziválečném období. Zaměřuje se na vizi „vojenského Finska“, kterou zprostředkovávají vojenští atašé v regionu, na jejich zpravodajskou roli (*Informátoři a diplomatická spojení v době krize. Francouzští vojenští vyslanci ve Finsku v zimě 1939–1940*).

V třetím tematickém bloku (*Kultura v období války: od druhé světové války po studenou válku*) nalezneme příspěvek s titulem *Georges Barazer de Lannurien, první francouzský vojenský atašé v Maďarsku po roce 1945*. Autor Gergely Féjerdy pojednává o prvním francouzském vojenském atašé v Budapešti po druhé světové válce. Jeho mise v Maďarsku se uskutečnila v letech 1947–1950. Týž badatel se v další studii zabývá opět otázkou vztahů mezi Francií a Maďarskem a Rumunskem. Připomíná bohatou meziválečnou kariéru diplomata, jímž byl Jean Paul-Boncour. Předmětem zájmu badatelky, emeritní profesorky soudobých dějin na univerzitě v Reims, Catherine Nicault, se staly francouzsko-rumunské vztahy z vichistického období, francouzské kulturní zá-

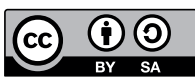
jmy v Rumunsku, diplomatické styky mezi Vichy a Bukureští. Badatelka zároveň charakterizuje diplomaty (Jacques Truelle – francouzský zplnomocněný ministr a vyslanec v Bukurešti, Paul Morand – francouzský velvyslanec v Bukurešti, Henri Spitzmuller – rada na velvyslanectví v Bukurešti), kteří v tomto krátkém časovém úseku uvedené vztahy nejvíce ovlivňovali. Sophie Davieau-Pousset je autorkou příspěvku *Maurice Dejeana a středověká Evropa ve 40. letech 20. století*, v němž hodnotí diplomatickou kariéru Maurice Dejeana, který byl jmenován francouzským ambasadorem v Praze, kde zůstal až do roku 1949. Velvyslanec se domníval, že československý případ dokazuje slučitelnost komunismu a demokracie, a že je tudíž možné užší propojení Československa se Západem. Paul Lenormand, z pařížské Sorbonny, ve studii *Francouzští a britští vojenští atašé v Československu ve druhé polovině 40. let. Mezi spojeneckou spoluprací a získáváním znalostí o studené válce* zpochybnil československý „most“ v poválečném období a na počátku studené války, a to na základě nových francouzských, britských a československých pramenů. V publikaci se rovněž setkáváme s termínem „desatelitizace“ ve smyslu postupného zbavování se závislosti na Sovětském svazu, a to v souvislosti s Rumunskem. Autorka, Irina Gridan, se zaměřuje na první polovinu šedesátých let 20. století, na období francouzsko-rumunských vztahů, v němž chybějí novější historiografické výzkumy. Na základě studia francouzských pramenů a rumunských archivů autorka analyzuje mandát

Pierra Bouffanaise v Bukurešti a klade si otázku jeho zprostředkovatelské role: byl skutečným aktérem, nebo pouhým divákem rumunské „desatelitizace“? Závěrečným příspěvkem se stala studie *Vývoj obrazu střední a východní Evropy na Quai d'Orsay po roce 1956* od Gusztáva Kecskése. Badatel podává obraz regionu složeného z jednotlivých zemí, který se zrodil v letech 1945–1949 v souvislosti se sovětizací. Studie zkoumá tento proces v letech 1955–1964, tj. v klíčovém období tání ve střední a východní Evropě a uvolňování vztahů mezi Východem a Západem. Kecské sleduje, jak se v rámci Quai d'Orsay utvářel obraz střední a východní Evropy, a konstatuje, že lze pozorovat zásadní změnu ve vnímání francouzské diplomacie ve vztahu ke střední a východní Evropě v letech 1955 až 1964.

Závěrem můžeme připomenout slova editorů, kteří uvádějí, že jim záleželo na tom, aby do tohoto svazku zařadili tzv. „syrová“ svědectví – cenná pro svůj nepublikovaný charakter –, která je třeba chápat jako ilustrace fungování a mentality soudobé doby, na nichž historik může a musí uplatnit své kritické myšlení, neboť umožňují ukázat vývoj a stálost místa střední a jihovýchodní Evropy ve Francii. Jednou z hlavních traktovaných otázek je, jak konkrétní zkušenosti těchto státních představitelů se transformovaly v nové poznatky a tím ovlivňovaly modely chování francouzské reprezentace. Publikace celkově dokumentuje vysokou úroveň francouzské historické slavistiky a její tradiční zájem o složitou problematiku slovansko-neslovanské střední Evropy.

PhDr. Milena Nosková, Ph.D.

Katedra slovanských jazyků a literatur
Pedagogická fakulta, Jihočeská univerzita
Jeronýmova 10, 371 15 České Budějovice, Česká republika
noskova@pf.jcu.cz

Toto dílo lze užít v souladu s licenčními podmínkami Creative Commons BY-SA 4.0 International (<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode>). Uvedené se nevztahuje na díla či prvky (např. obrazovou či fotografickou dokumentaci), které jsou v díle užity na základě smluvní licence nebo výjimky či omezení příslušných práv.